

Ключевые слова: гендерное образование, гендерные исследования, постсоветское пространство, постсоветские общества.

Gryshak S. M. Problems of Becoming of Gender Education in Post-Soviet Societies

In the article the typical problems of becoming of gender education in the countries of post-soviet space are examined. They are the influence of general political processes, common soviet socialization, tendency of taking root of gender theories in a national context, close contacts with international organizations on integration of gender researches, introducing the gender programs into education "from" below, limit of educational resources. Late 90th is defined the beginning of gender education in the post-soviet societies.

Key words: gender education, gender researches, post-soviet space, post-soviet societies.

Стаття надійшла до редакції 22.07.2012 р.
Прийнято до друку 31.08.2012 р.

УДК [(373.5.015.31:176) – 053.6 – 056.313]:37.013.42

Н. В. Павлюк

**РІВЕНЬ СЕКСУАЛЬНОЇ ВИХОВАНOSTІ РОЗУМОВО
ВІДСТАЛИХ СТАРШОКЛАСНИКІВ ЯК ПРЕДМЕТ СОЦІАЛЬНО-
ПЕДАГОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ**

В сучасних умовах суспільного розвитку актуальною є розробка проблем соціалізації людини, прилучення її до загальнолюдських цінностей. У контексті цих проблем важливим напрямком є статеве виховання [1].

Вже з підліткового віку збільшується кількість хвороб, що передаються статевим шляхом. Зростання числа венеричних захворювань, включаючи СНІД, в даний час прийняв вибухоподібний характер. Відзначається значна кількість вагітностей неповнолітніх, результатом яких є аборти або юне материнство, що нерідко призводить до відмови від дітей та соціального сирітства. Зростає проституція неповнолітніх. Тому необхідно більш повне використання виховних можливостей суспільства та школи у сфері моральної орієнтації міжстатевих стосунків і зміцнення здоров'я, у тому числі й репродуктивного, і здатності бути повноцінними батьками [2].

Проблема статевого виховання підлітків набуває широкого громадського значення і розглядається педагогічною наукою як складова частина цілісного процесу морального формування особистості. Зміст статевого виховання включає ряд аспектів: громадський (Є. Балагушкін,

Н. Юркевич), етичний (І. Гребенников, І. Дубровина), психологічний (Н. Белопольська, П. Блонський, Д. Ісаєв, В. Каган), фізіолого-гігієнічний (А. Богданович, Д. Капустін, Д. Колесов, А. Хрипкова), педагогічний (С. Голод, Н. Татарінцева, А. Харчев) [3].

Проблема статевого виховання розумово відсталих підлітків заслуговує особливої уваги у зв'язку з багатьма питаннями, які є специфічними для названої категорії учнів, особливо в частині їх психофізичного та інтелектуального недорозвитку, які у результаті є причинами недостатнього засвоєння досвіду моральної поведінки, вміння орієнтуватися на етичні еталони і норми взаємин [2].

Метою нашої статті є розгляд деяких результатів соціально – педагогічного дослідження, направленого на з'ясування сформованості знань, необхідних учням для вступу в шлюб і створення власної сім'ї; виявлення рівня сексуальної вихованості школярів.

Дослідження проводилося у формі анкетування у вільний від навчання час, тільки у разі бажання підлітка прийняти участь у дослідженні. Учням пояснили, що анкетування проводиться анонімно та результати відповідей будуть збережені в таємниці. Це дозволило отримати найбільш повні і відверті відповіді на питання. Дослідження проводилося російською мовою (мовою спілкування респондентів).

Було опитано 238 старшокласників, із них 112 дівчат та 126 юнаків, учнів 8-10 класів, які вчать в спеціальних закладах для розумово відсталих дітей.

Експериментальною базою дослідження стали спеціальні навчальні заклади для дітей з розумовими вадами м. Луганська та Луганської області : Комунальний заклад „Луганська середня загальноосвітня школа І – ІІІ ступенів № 45”, Луганське обласне професійно-технічне училище-інтернат, Бірюківська обласна спеціальна загальноосвітня школа-інтернат, Гірська обласна спеціальна загальноосвітня школа-інтернат, Комунальний заклад „Ірмінська обласна спеціальна загальноосвітня школа-інтернат”, Комунальний заклад „Кленова обласна спеціальна загальноосвітня школа-інтернат”, Перевальська обласна спеціальна загальноосвітня школа-інтернат, Петровський НРЦ „Шанс”, Суходільська обласна спеціальна загальноосвітня школа-інтернат.

У завдання даного експерименту входило з'ясування сформованості знань, необхідних учням для вступу в шлюб і створення власної сім'ї; виявлення рівня сексуальної вихованості школярів.

Аналіз психолого-педагогічних характеристик учнів дозволив нам виділити наступні особливості респондентів. Вік учнів, які беруть участь в експерименті, від 14 до 19 років. У всіх учнів відзначалася легка і помірна ступінь розумової відсталості. Нами встановлено, що контингент старшокласників спеціальних шкіл утворюють переважно вихідці з неблагополучних сімей.

Для дослідження виявлення рівня сексуальної вихованості старшокласників з розумовими вадами було розроблено програму емпіричного дослідження, яка складалася з наступних **етапів**:

1. Збір анамнестичних даних про підлітка, а також збір інформації про соціально-економічні умови проживання сім'ї підлітків, що прийняли участь у дослідженні. Основні методи дослідження: метод аналізу психолого-педагогічної документації (особова справа учня, анамнези), метод експертних оцінок (в якості експертів виступали вчителі класів, в яких навчаються підлітки, вихователі, психологи).

2. На другому етапі дослідження було проведено анкетування учнів, спрямоване на вирішення наступних завдань: виявити рівень морально-психологічної підготовленості старшокласників спеціальних шкіл до створення майбутньої сім'ї. Визначити рівень сексуальної вихованості учнів.

У відповідності із завданнями цієї частини дослідження нами були розроблені питання анкети для юнаків і дівчат.

Анкета, в основному, містила запитання закритого типу. Однак в анкету також було включено ряд відкритих питань. Подібні питання давали можливість учням висловити власну точку зору, а також визначити їх включеність в систему сімейних відносин.

Однією зі сторін дорослого сімейного життя є інтимні стосунки між чоловіком та жінкою. Від того, що саме молоді люди знають про сексуальне життя, наскільки ці знання відповідають дійсності, які джерела вони використовують для отримання інформації про сексуальні відносини, залежить успіх повноцінного статевого життя [3].

На запитання „*З яких джерел ти отримуєш знання про подружнє життя, про стосунки між чоловіком і жінкою?*” ми отримали наступні відповіді : 7,2 % старшокласників – з книг; 6,3 % – з Інтернету; 12,2 % – із власних спостережень, 11,3 % – від вчителів; 23,5 % – з фільмів; 18,5 % – від друзів та знайомих; 17,6 % – від батьків.

Таким чином, для більшості старшокласників джерелом інформації про відносини між чоловіком та жінкою опинилося телебачення, фільми, у зв'язку з чим у них з'являються розрізнені відомості про різні аспекти сімейного життя. З'єднуючись з власними спостереженнями (12,2 %), вони складають деякий запас уривчастих знань, які тільки за допомогою вчителя можуть бути об'єднані в більш чітку систему.

На запитання „*Хто розмовляв с тобою про відносини між чоловіком та жінкою?*” з'ясувалося, що для 26,5 % старшокласників джерелами інформації є родина : матір (20,2 %), батько (3,4 %) та бабуся (2,9 %). Вчителі, соціальні педагоги, вихователі, психологи стали джерелами інформації для 29,9 % старшокласників. 17,6 % старшокласників отримують цю інформацію від друзів та знайомих. 26 % відповіли, що з ними ці питання взагалі ніхто не обговорював.

Дані відповіді виявляють тривожні відомості про те, що більшість учнів старших класів спеціальних шкіл не отримують доступних їм знань

про відносини між чоловіком і жінкою, про сексуальні стосунки між ними.

В ході анкетування ми поставили завдання виявити рівень сексуальної вихованості розумово відсталих старшокласників. Для з'ясування думки розумово відсталих старшокласників щодо дошлюбних стосунків було задане питання „Як ви ставитеся до дошлюбних інтимних зв'язків?” Отримані результати свідчать, що 52,4 % юнаків та 34 % дівчат визнають для себе припустимими інтимні відношення до шлюбу. Юнаки більшою мірою виправдовували дошлюбні зв'язки і в меншій мірі засуджували.

Також виявилось, що за словами розумово відсталих старшокласників, що брали участь в експерименті, 40 % вже мали інтимну близькість. Однак, ці висловлювання не можуть служити достовірними фактами і вимагають медичного підтвердження.

Відповіді на питання „З якої причини ви почали статеве життя ?” розподілилися наступним чином : причинами раннього початку статевого життя для дівчат на першому місці виступає любов (64,7 %), також 29,4 % дівчат відповіли, що причина в цікавості. Юнаки найчастіше мотивують бажанням виглядати старше (46,9 %), прагнучи долучитися до дорослого способу життя.

На питання „Чи знаєш ти про шкоду ранніх статевих зв'язків ?” 54 % юнаків та 58 % дівчат дали позитивну відповідь.

Результати відповідей на питання „Чи знаєш ти щось про венеричні захворювання, СНІД?” виявилися такими: 77,8 % юнаків та 78,6 % дівчат відповіли на це питання „Так”.

Слід сказати, що багато розумово відсталих старшокласників переоцінюють рівень своїх знань в інтимній сфері. І хоча на питання, що стосуються венеричних захворювань та ранніх статевих зв'язків, більшість старшокласників дали позитивні відповіді, вибіркоче опитування показало, що їх знання характеризуються обмеженістю, фрагментарністю. Виявлені дані були підтверджені відповідями учнів на запитання про венеричні захворювання, СНІД та протизаплідні засоби. Нами встановлено, що багато розумово відсталих старшокласників не знають нічого про них або знають небагато, а також більшість не вміють користуватися відомими засобами.

Однак потрібно зазначити, що навіть епізодичні бесіди з цих питань, які проводили вихователі і медичні працівники спеціальних шкіл, дали свої результати: у старшокласників виявлені більш повні знання про венеричні захворювання, СНІД та протизаплідні засоби, порівняно з учнями, з якими подібні бесіди не проводили.

Слід зазначити, що старшокласники з розумовими вадами знають, що в результаті статевого акту може наступити вагітність, і нас цікавило питання, чи усвідомлюють вони у своєму віці відповідальність за статеві контакти. Тому ми спеціально вставили в анкету відкрите питання „Чи знаєш ти, що таке аборт?”, щоб виявити рівень знань учнів про

сексуальні стосунки між чоловіком і жінкою. 32,5 % юнаків та 18,7 % дівчат написали, що не знають, що це таке. Більшість опитаних написали, що це „вбивство своєї дитини”. Решта респондентів давали різноманітні відповіді, деякі учні змогли дати розгорнуту відповідь. Наприклад дівчата давали наступні відповіді: „це коли ненароджену дитину вбивають”, „штучне переривання вагітності”, „це коли хлопець кидає дівчину, вона погоджується на аборт, бо їй нікуди діватися і вона не готова до цього”, „це коли завагітніла і вчишся в школі, і тобі не можна народжувати, ти йдеш робити аборт і потім може не бути дітей. Або коли вже багато в родині дітей і більше не потрібно, тоді роблять аборт”.

Відповіді юнаків були наступними: „аборт – переривання вагітності. Або коли не готовий стати мамою, або бояться сказати своїм батькам, або коли немає грошей”, „це коли дружина не хоче заводити дітей і робить аборт. Тоді дитина народжується мертвою”, „це коли маленьку дитину вбивають заживо”, „коли жінка не хоче дитину, вона йде в лікарню. Там вона втрачає дитину, жінці її вирізають і дитина мертва”.

Знання деяких учнів виявилися безсистемними, розрізненими і в якійсь мірі помилковими. Відповіді дівчат: „це людина, яка не хоче дітей”, „аборт це коли тобі чоловік пропонує його зробити”.

Відповіді юнаків: „це коли дружина вагітна”, „це коли жінка палить і п'є і тому немає дітей”, „коли дівчина народжує”, „переривання пологів”, „коли дітей не буде”.

Жоден з опитуваних не дав правильну відповідь що аборт – позбавлення жінки ненародженої дитини хірургічним шляхом. Але відповіді 2 % учнів можна вважати умовно правильними. Наприклад: „це коли ти відмовляєшся від дитини і тобі роблять операцію”, „це коли дівчина не хоче мати дітей, вона йде до лікаря і робить аборт”, „це коли дівчина вагітна і їй роблять операцію, вбивають дитину”, „коли лікарі якісь ліки вводять і трапляється аборт”.

Результати показали, що більшість респондентів в загальних рисах можуть пояснити, що таке аборт. Але з'ясувалося, що більшість молодих людей, що стоять на порозі самостійного життя, не усвідомлює шкоди абортів. Отримані дані наочно демонструють, що знання учнів з даної теми характеризуються обмеженістю, фрагментарністю, свідчать про низьку готовність розумово відсталих підлітків до самостійної сімейного життя.

Аналіз результатів проведеного дослідження показав, що існують певні причинні зв'язки між сформованістю у розумово відсталих старшокласників уявлень про сімейне життя і рівнем їх інтелектуального розвитку, їх соціальним оточенням, родиною.

Якщо молодь вчасно не отримає ті чи інші знання, то бажання самоствердитися, прагнення до дорослості може призвести до антисоціальних вчинків

З цього можна зробити висновок, що в школах і вдома повинна вестися така робота, яка була б спрямована на виховання у підростаючого покоління розумного здорового ставлення до питань статі і статевого життя. Це має сприяти розвитку повноцінного формування статевої поведінки та дітородної функції, сприяти зміцненню фізіологічних і моральних основ шлюбу і сім'ї.

Подальшому нашому дослідженню буде підлягати вивчення сформованості знань, необхідних учням для вступу в шлюб і створення власної сім'ї.

Список використаної літератури

1. Зигманова І. В. Формування статевої ідентифікації і статево-рольової поведінки в учнів з помірною і тяжкою інтелектуальною недостатністю (розумовою відсталістю) / І. В. Зигманова // Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. – 2009. – № 12. – С. 42 – 45. **2. Павлюк Н. В.** Статеве виховання старшокласників з розумовими вадами як складова здорового способу життя / Н. В. Павлюк // Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. – № 13. – 2010. – С. 112 – 116. **3. Хархан Г. Д.** Підготовка вихованців інтернатних закладів до сімейного життя / Г. Д. Хархан // Соціальна робота в Україні : теорія і практика. – № 1. – 2009. – С. 46 – 58.

Павлюк Н. В. Рівень сексуальної вихованості розумово відсталих старшокласників як предмет соціально-педагогічного дослідження

У статті розглянуті деякі результати соціально-педагогічного дослідження рівня знань, необхідних учням для вступу в шлюб і створення власної сім'ї; з'ясовано рівень сексуальної вихованості школярів. З'ясовано, що знання учнів з даної теми характеризуються обмеженістю, фрагментарністю, свідчать про низьку готовність розумово відсталих підлітків до самостійного сімейного життя. Виявлено, що існують певні причинні зв'язки між сформованістю у розумово відсталих старшокласників уявлень про сімейне життя і рівнем їх інтелектуального розвитку, їх соціальним оточенням, родиною.

Ключові слова: сім'я, статеве виховання, розумова відсталість.

Павлюк Н. В. Уровень сексуальной воспитанности умственно отсталых старшеклассников как предмет социально-педагогического исследования

В статье рассмотрены некоторые результаты социально-педагогического исследования уровня знаний, необходимых учащимся для вступления в брак и создание собственной семьи, исследован уровень сексуальной воспитанности школьников. Выяснено, что знания учащихся по данной теме характеризуются ограниченностью,

фрагментарністю, свідчать про низку готовності умовно відсталих підлітків до самостійної сімейного життя. Виявлено, що існують певні причинні зв'язки між сформованістю у умовно відсталих старшокласників уявлень про сімейного життя і рівню їх інтелектуального розвитку, їх соціальним оточенням, сім'єю.

Ключові слова: сім'я, статеве виховання, умовна відсталість.

Pavluk N. V. The level of sexual education of mentally retarded high school students as the subject of social pedagogical investigation

The article considers some of the results social pedagogical investigation knowledge needed pupil for marriage and the creation of his own family, was investigated the level of sexual education pupils. Found that the students knowledge on this subject is characterized by limited, fragmentary, indicate low availability of mentally retarded teenagers to separate family life. Was revealed that there are some causal relationship between the formation of the mentally retarded high school students understanding of family life and the level of their intellectual development, their social environment, family.

Key words: family, sexual education, mental deficiency.

Стаття надійшла до редакції 26.07.2012 р.

Прийнято до друку 31.08.2012 р.

УДК 377.015.31:316.61

Н. С. Шабасва

**КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ УДОСКОНАЛЕННЯ
ГЕНДЕРНОЇ СОЦІАЛІЗАЦІЇ СТУДЕНТІВ КОЛЕДЖУ
В ПОЗНАВЧАЛЬНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ**

Аналіз наукової літератури гендерної спрямованості свідчить, що за останні роки посилюється інтерес до розробки проблеми гендерної соціалізації як певного процесу, що не тільки містить механізми відтворення гендерної асиметрії суспільства, які виявляються у різному вихованні та призначенні чоловіків і жінок, але й має багатий потенціал у пошуку ефективних засобів подолання статевої нерівності через вивчення статевої особливостей, і тих способів, що сприяють їх диференціації та ієрархізації в сучасному суспільстві. Не можна не погодитися зі словами Шон Берн, що „...багатьом гендерним відмінностям ми зобов'язані скоріш культурі та соціалізації, аніж тим відмінностям між жінкою та чоловіком, що отримані від народження” [1, с. 30].